

מראה מקומות, שיעור מאת הג"ר יהודה לנדי שליטי"א

שבועות תשס"ט, בענין סדר נתינת התורה

נקודות שנידונו בשיעור זה:

- בתחילת פרשת בשלח מבואר שהקב"ה לא הביא את בני ישראל לארץ ישראל דרך ים סוף, פן ינחם העם בראותם מלחמה וישבו מצרימה. וצ"ע, שכבר הבטיח הקב"ה למשה רבינו שביציאתם ממצרים יקבלו התורה בהר סיני, וא"כ כבר הוצרך להביאם דרך מדבר סיני ולא דרך ים סוף משום זה!
- כשמוסיפים יום ללוח השנה כדי שלא יפול ראש השנה בימי אד"ו, למה מוסיפים אותו בחשון הקודם ולא בחודשים היותר קרובים לר"ה מניסן ועד תשרי?
- לפי סברת החכמים, לא ניתנה תורה עד ז' סיון (שבת פו:). וקשה, דא"כ למה אנו מזכירים בשבועות, שהוא שהוא ו' בסיון, זמן מתן תורתנו? ועוד קשה לפי שיטה זו, מה בא יו"ט דשבועות להזכיר בכלל?
- מבואר בגמרא (שבת קב.) שכתב הלוחות נחרת מעבר לעבר באבני הלוחות עד שנקרא מעבר השני בצורה הפוכה. וצ"ע, מהו התועלת בזה, וכי מה משמש כתב הפוך?
- ישנם שינויים רבים בין נוסח עשרת הדברות ביתרו ובאתחנן. איזה נוסח הוא שנכתב בלוחות? ועוד יש לעיין, לדברי רש"י בריש בהר שכל דקדוקי התורה כו' ניתנו בסיני, האם כבר נכתבו גם פרשת שלח וקורח ושאר חמשה חומשי התורה בלוחות שניתנו בשנה הראשונה לבני ישראל? האם נכתב מה שעתידים לחטוא על ספר נמצא שמוכרחים היו לחטוא, וזה לא יתכן! ועוד, אם נמסרה למשה כל התורה כללותיה דקדוקיה מסיני הא"כ נסתפק משה אחר כך בדיני הנחלות כששאלו בנות צלפחד מה לעשות עם נחלת אביהן?
- בפרשת קרבנות הנשיאים נאמר "הם הנשיאים העומדים על הפקודים". וצ"ע, דהרי הנשיאים הקריבו קרבנותיהם באחד לחודש הראשון, כדאי בכ"מ בגמרא ומדרשים, ולא נמנו ישראל עד הראשון לחודש השני, וא"כ עדיין לא עמדו הנשיאים על הפקודים בשעה שהקריבו את קרבנותיהן! וק' טפי למאן דסבר שהתורה מגילה מגילה ניתנה, ופרשת במדבר עוד לא נכתבה בשעה שניתנה להם פרשת נשא.
- בגמרא פסחים (ו.) איכא מאן דיליף ששואלין ודורשין ט"ו יום לפני החג מפרשת הפסח, שנאמרה למשה באחד בניסן (בשנה השנית), כדילפינן מקראי במנין ישראל במדבר בגז"ש (ע"ש). והקשו שם דאם כן הא"כ נאמרה פרשת הפסח, שנאמרה בתחילת ניסן, אחרי שכבר דיברה התורה על החודש השני בתחילת הספר (ומתוך דאין מוקדם ומאוחר בתורה). וצ"ע, דבלאו הכי קשה מהפסוקים עצמם, דאיך שתפרש הפסוק נכתבה פרשת הפסח אחרי פרשת "בראשון לחודש השני"!

מקום נתינת התורה

1.1

שמות פרק י"ג פסוק י"ז - י"ח

יז וַיְהִי בְשֶׁלַח פְּרָעָה אֶת-הָעָם וְלֹא-נָחַם אֱלֹקִים דְּרָךְ אֲרָץ פְּלִשְׁתִּים כִּי קָרֹב הוּא כִּי אָמַר אֱלֹקִים
פֶּן-יִנָּחַם הָעָם בְּרֹאֲתָם מִלְחָמָה וְשָׁבוּ מִצְרָיִם.
יח וַיִּסַּב אֱלֹקִים אֶת הָעָם דְּרָךְ הַמִּדְבָּר יַם סוּף וַחֲמִשִּׁים עָלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֲרָץ מִצְרָיִם.

ורש"י שם

כי קרוב הוא. ונוח לשוב באותו הדרך למצרים ומדרש אגדה יש הרבה.
בראתם מלחמה. כגון מלחמת (במדבר יד) וירד העמלקי והכנעני וגוי (מכילתא) אם הלכו דרך ישר
היו חוזרים ומה אם כשהקיפם דרך מעוקם אמרו נתנה ראש ונשובה מצרימה אם הולכום
בפשוטה על אחת כמה וכמה.

1.2

שמות פרק ג' פסוק י"ב

וַיֹּאמֶר כִּי אֶהְיֶה עִמָּךְ וְזֶה לְךָ הָאוֹת כִּי אֲנֹכִי שְׁלַחְתִּיךָ בְּהוֹצִיאֲךָ אֶת הָעָם מִמִּצְרַיִם תַּעֲבֹדוּן אֶת הָאֱלֹהִים עַל הַהָר הַזֶּה.

ורש"י שם

וַיֹּאמֶר כִּי אֶהְיֶה עִמָּךְ. כו' ד"א כי אהיה עמך וזה שתצליח בשליחותך לך האות על הבטחה אחרת שאני מבטיחך שכשתוציאם ממצרים תעבדון אותי על ההר הזה שתקבלו התורה עליו והיא הזכות העומדת לישראל.

1.3

חזון איש או"ח קכ"ה ס"ק י"א

שמות י"ג י"ז י"ח, ולא נחם וגו' ויסב וגו' דרך המדבר וגו'. יש לדעת, והלא כבר נבחר הר סיני לנתינת התורה כדבר ה' "תעבדון את האלוקים על ההר הזה (ג' י"ב)", ואם מפני הטעם פן ינחם העם והוצרך להסבם דרך המדבר נבחר הר סיני, ולולא זאת היתה התורה ניתנת להם בא"י, או שהיה הקב"ה מכניסם מקדם בא"י ואח"כ יקרבים להר סיני ונתן להם את התורה וצריך עיון.

1.4

גמרא ראש השנה ו:

כדתני רב שמעיה: עצרת, פעמים חמשה, פעמים ששה, פעמים שבעה. הא כיצד? שניהן מלאין - חמשה, שניהן חסרין - שבעה, אחד מלא ואחד חסר - ששה.

יום מתן תורה

2.1

שמות פרק י"ט

א בַּחֲדָשׁ הַשְּׁלִישִׁי לְצֵאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם בְּיוֹם הַזֶּה בָּאוּ מִדְּבַר סִינַי.
ב וַיְסַעו מִרְפִּידִים וַיָּבֹאוּ מִדְּבַר סִינַי וַיַּחֲנוּ בְּמִדְבַר נִחֹן שָׁם יִשְׂרָאֵל נֹגֵד הַהָר.
ג וּמֹשֶׁה עָלָה אֶל הָאֱלֹהִים וַיִּקְרָא אֵלָיו יְדֹנָד מִן הַהָר לֵאמֹר כֹּה תֹאמַר לְבֵית יִשְׂרָאֵל וְתֹנִיד לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל.
ד אַתֶּם רְאִיתֶם אֲשֶׁר עָשִׂיתִי לְמִצְרַיִם וְאֲשָׂא אֶתְכֶם עַל כַּנְפֵי נְשָׁרִים וְאָבִא אֶתְכֶם אֵלַי. הַיְעִתֶּה אִם שָׂמוּעַ תִּשְׁמְעוּ בְּקִלִּי וְשִׁמְרַתֶּם אֶת בְּרִיתִי וְהִיִּיתֶם לִי סִגְלָה מִכָּל הָעַמִּים כִּי לִי כָּל הָאָרֶץ.
ו וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מִמְלֶכֶת כֹּהֲנִים וְגוֹי קְדוֹשׁ אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תִּדְבֹּר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.
ז וַיָּבֹא מֹשֶׁה וַיִּקְרָא לְזִקְנֵי הָעָם וַיִּשֶׂם לִפְנֵיהֶם אֶת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר צִוְּהוּ יְדֹנָד.
ח וַיַּעֲנוּ כָּל הָעָם יַחְדָּו וַיֹּאמְרוּ כָּל אֲשֶׁר דִּבֶּר יְדֹנָד נַעֲשֶׂה וְנִשְׁבַּע מֹשֶׁה אֶת דְּבָרֵי הָעָם אֵל יְדֹנָד.
ט וַיֹּאמֶר יְדֹנָד אֶל מֹשֶׁה הִנֵּה אֲנֹכִי בָּא אֵלֶיךָ בְּעַב הָעֲנָן בְּעָבוּר יִשְׁמַע הָעָם בְּדַבְרֵי עַמָּךְ וְגַם בְּךָ יֶאֱמִינוּ לְעוֹלָם וַיַּגִּד מֹשֶׁה אֶת דְּבָרֵי הָעָם אֵל יְדֹנָד.
י וַיֹּאמֶר יְדֹנָד אֶל מֹשֶׁה לֵךְ אֶל הָעָם וְקַדְּשֵׁתָם הַיּוֹם וּמָחָר וּכְבָּסוּ שְׂמֹלֹתֶם.
יא וְהָיוּ נִכְנִיִּים לַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי כִּי בְיוֹם הַשְּׁלִישִׁי יֵרֵד יְדֹנָד לְעִינֵי כָּל הָעָם עַל הַר סִינַי.
יב וְהִגְבַּלְתָּ אֶת הָעָם סָבִיב לְאֹמֶר הַשְּׂמֵרוֹ לָכֶם עֲלוֹת בְּהָר וַיִּגַּע בְּקִצְהוּ כָּל הַנִּגַּע בְּהָר מוֹת יוֹמָת.
יג לֹא תִגַּע בּוֹ יָד כִּי סָקוֹל יִסְקַל אוֹ יָרֵה יִזְרֶה אִם בְּהֶמָּה אִם אִישׁ לֹא יִחַיָּה בְּמִשְׁךְ הַיָּבֵל הַמָּה יַעֲלוּ בְּהָר.
יד וַיֵּרֵד מֹשֶׁה מִן הַהָר אֶל הָעָם וַיִּקְדָּשׁ אֶת הָעָם וַיִּכְבְּסוּ שְׂמֹלֹתֶם.
טו וַיֹּאמֶר אֶל הָעָם הָיוּ נִכְנִיִּים לְשִׁלְשֵׁת יָמִים אֶל תִּגָּשׁוּ אֶל אֲשֶׁה.
טז וַיְהִי בְיוֹם הַשְּׁלִישִׁי בְּהִיִּת הַבְּקָר וַיְהִי קֹלֶת וּבְרָקִים וַעֲנָן כָּבֵד עַל הַהָר וְקוֹל שִׁפְר חֲזָק מְאֹד וַיִּחַרֵּד כָּל הָעָם אֲשֶׁר בְּמַחֲנֶה.

ורש"י שם

ח וישב משה את דברי העם וגו'. ביום המחרת, שהוא יום שלישי, שהרי בהשכמה עלה.
ט ויגד משה וגו'. ביום המחרת שהוא רביעי לחודש.
יא ליום השלישי שהוא ששה בחדש. ובחמישי בנה משה את המזבח תחת ההר ושתים עשרה מצבה, כל הענין האמור בפרשת ואלה המשפטים, (שמות כד ד) ואין מוקדם ומאוחר בתורה.
טו היו נכניסם לשלשת ימים. לסוף שלושה ימים, הוא יום רביעי שהוסיף משה יום אחד מדעתו, כדברי רבי יוסי, ולדברי האומר בששה בחדש ניתנו עשרת הדברות לא הוסיף משה כלום. לשלשת ימים, כמו (פסוק יא) ליום השלישי.

שמות פרק כ"ד

א וְאֵל מֹשֶׁה אָמַר עֲלֵה אֵל יְדֹנָד אֶתְּהָ וְאֶהְרֹן נָדָב וְנָאֲבִיהוּא וְשִׁבְעִים מְזֻקְנֵי יִשְׂרָאֵל וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם מִרְחֹק
ב וַנִּגַּשׁ מֹשֶׁה לְבַדּוֹ אֵל יְדֹנָד וְהֵם לֹא יָגִשׁוּ וְהָעָם לֹא יַעֲלוּ עִמּוֹ.
ג וַיָּבֵא מֹשֶׁה וַיְסַפֵּר לָעַם אֵת כָּל דְּבָרֵי יְדֹנָד וְאֵת כָּל הַמִּשְׁפָּטִים וַיַּעַן כָּל הָעָם קוֹל אֶחָד וַיֹּאמְרוּ כָּל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דָּבַר יְדֹנָד נַעֲשֶׂה.
ד וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֵת כָּל דְּבָרֵי יְדֹנָד וַיִּשְׁכֵם בְּבִקְרָ וַיָּבֹן מִזִּבְחַת תַּחַת הַהָר וּשְׁתֵּים עָשָׂר מִצֵּבָה לְשָׁנִים עֶשֶׂר שְׁבֻטֵי יִשְׂרָאֵל
ה וַיִּשְׁלַח אֶת נְעָרָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲלוּ עֲלֵית וַיִּזְבְּחוּ זִבְחִים שְׁלָמִים לַיהוָה פָּרִים.
ו וַיִּקַּח מֹשֶׁה חֲצִי הַדָּם וַיִּשְׂם בְּאֵגְנֹת וַחֲצִי הַדָּם זָרַק עַל הַמִּזְבֵּחַ.
ז וַיִּקַּח סֹפֶר הַבְּרִית וַיִּקְרָא בְּאָזְנֵי הָעָם וַיֹּאמְרוּ כָּל אֲשֶׁר דָּבַר יְדֹנָד נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע.
ח וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת הַדָּם וַיִּזְרֹק עַל הָעָם וַיֹּאמֶר הִנֵּה דַם הַבְּרִית אֲשֶׁר כָּרַת יְדֹנָד עִמָּכֶם עַל כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה.
ט וַיַּעַל מֹשֶׁה וְאֶהְרֹן נָדָב וְנָאֲבִיהוּא וְשִׁבְעִים מְזֻקְנֵי יִשְׂרָאֵל
י וַיִּרְאוּ אֶת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וַתַּחַת רַגְלָיו כַּמַּעֲשֶׂה לְבַנְת הַסִּפִּיר וַיִּכְעָצַם הַשָּׁמַיִם קִטְהָר.
יא וְאֵל אֲצִילִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא שְׁלַח יְדוֹ וַיַּחֲזוּ אֶת הָאֱלֹהִים וַיִּאֲכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ.
יב וַיֹּאמֶר יְדֹנָד אֵל מֹשֶׁה עֲלֵה אֵלֵי הַהָרָה וְהִיָּה שִׁם וְאֶתְּנָה לָךְ אֵת לַחַת הָאֲבֹן וְהַתּוֹרָה וְהַמִּצְוָה אֲשֶׁר כָּתַבְתִּי לְהוֹרֹתֶם.
יג וַיִּקַּם מֹשֶׁה וַיְהוֹשֵׁעַ מִשְׁרָתוֹ וַיַּעַל מֹשֶׁה אֶל הַר הָאֱלֹהִים.
יד וְאֵל הַיְזְקִינִים אָמַר שָׁבוּ לָנוּ בְּזֶה עַד אֲשֶׁר נָשׁוּב אֲלֵיכֶם וְהִנֵּה אֶהְרֹן וְחוּר עִמָּכֶם מִי בַעַל דְּבָרִים יָגִשׁ אֲלֵהֶם.
טו וַיַּעַל מֹשֶׁה אֶל הַהָר וַיִּכַּס הָעָנָן אֶת הַהָר.
טז וַיִּשְׁכַּן כְּבוֹד יְדֹנָד עַל הַר סִינַי וַיִּכְסְהוּ הָעָנָן שֵׁשֶׁת יָמִים וַיִּקְרָא אֵל מֹשֶׁה בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִתּוֹךְ הָעָנָן.
יז וּמִרְאֵה כְבוֹד יְדֹנָד כְּאֵשׁ אֲכָלֶת בְּרֹאשׁ הַהָר לְעֵינֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.
יח וַיָּבֵא מֹשֶׁה בְּתוֹךְ הָעָנָן וַיַּעַל אֶל הַהָר וַיְהִי מֹשֶׁה בְּהָר אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה.

רש"י שם

א וְאֵל מֹשֶׁה אָמַר עֲלֵה. פֵּרֶשׁה זֶה נֹאמְרָה קוֹדֵם עֶשְׂרֵת הַדְּבָרוֹת, וּבִארְבַּעַה בְּסִיּוֹן נֹאמַר לוֹ עֲלֵה.
ב וַנִּגַּשׁ מֹשֶׁה לְבַדּוֹ. אֵל הָעֶרְפֶּל.
ג וַיָּבֵא מֹשֶׁה וַיְסַפֵּר לָעַם. בּוֹ בִּיּוֹם.
ד וַיִּשְׁכֵם בְּבִקְרָ. בַחֲמִשָּׁה בְּסִיּוֹן.
ה וַיֹּאמֶר ה' אֵל מֹשֶׁה. לֵאחֹר מִתֵּן תּוֹרָה.
ו עֲלֵה אֵלֵי הַהָרָה וְהִיָּה שִׁם. אַרְבַּעִים יוֹם.
ז אֵת לַחַת הָאֲבֹן וְהַתּוֹרָה וְהַמִּצְוָה אֲשֶׁר כָּתַבְתִּי לְהוֹרֹתֶם. כָּל שֵׁשׁ מֵאוֹת וּשְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מִצְוֹת בְּכֹל עֶשְׂרֵת הַדְּבָרוֹת הֵן, וּרְבִינּוֹ סַעֲדִיָּה פִּירֵשׁ בְּאִזְהָרוֹת שֵׁסֶד לְכָל דְּבוּר וּדְבוּר מִצְוֹת הַתְּלוּיּוֹת בּוֹ.
ח וַיִּכְסְהוּ הָעָנָן. רְבוּתֵינוּ חוֹלְקִין בְּדָבָר. יֵשׁ מֵהֶם אוֹמְרִים אֵלּוֹ שֶׁשָּׁה יָמִים שְׁמֵרָאשׁ חוֹדֵשׁ עַד עֲצֵרֶת יוֹם מִתֵּן תּוֹרָה.
ט וַיִּכְסְהוּ הָעָנָן. לְהָר.
י וַיִּקְרָא אֵל מֹשֶׁה בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי. לּוֹמַר עֶשְׂרֵת הַדְּבָרוֹת, וּמֹשֶׁה וְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עוֹמְדִים, אֵלּא שְׁחֹלַק הַכְּתוּב כְּבוֹד לְמֹשֶׁה. וַיֵּשׁ אוֹמְרִים וַיִּכְסְהוּ הָעָנָן לְמֹשֶׁה שֶׁשָּׁה יָמִים לֵאחֹר עֶשְׂרֵת הַדְּבָרוֹת, וְהֵם הִיוּ בַתְּחִלָּת אַרְבַּעִים יוֹם שְׁעֵלָה מֹשֶׁה לְקַבֵּל הַלּוּחוֹת, וְלִמְדוֹךְ, שְׁכַל הַנִּכְנַס לְמַחְנָה שְׁכִינָה טַעוֹן פְּרִישָׁה שֶׁשָּׁה יָמִים.

גמרא שבת פו:

תַּנּוּ רַבֵּנָן, בְּשֵׁשִׁי בְּחֹדֶשׁ נִיתְּנוּ עֶשְׂרֵת הַדְּבָרוֹת לְיִשְׂרָאֵל, רַבִּי יוֹסִי אוֹמַר בְּשַׁבְעָה בּוֹ. אִמַר רַבָּא דְכוּלִי עֲלֵמָא בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ אֵתוֹ לְמַדְבַּר סִינַי, כְּתִיב הִכָּא (שְׁמוֹת יט) בַּיּוֹם הַזֶּה בָּאוּ מִדְּבַר סִינַי, וְכְתִיב הַתֵּם (שְׁמוֹת יב) הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לְכֶם רֹאשׁ חֹדֶשִׁים, מֵה לְהֵלֵךְ רֹאשׁ חֹדֶשׁ אִף כֹּאן רֹאשׁ חֹדֶשׁ. וְדְכוּלִי עֲלֵמָא בְּשַׁבַּת נִיתְּנָה תּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל, כְּתִיב הִכָּא (שְׁמוֹת כ) זָכוֹר אֵת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ, וְכְתִיב הַתֵּם (שְׁמוֹת יג) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֵל הָעָם זָכוֹר אֵת הַיּוֹם הַזֶּה, מֵה לְהֵלֵךְ בְּעִצּוֹמוֹ שֶׁל יוֹם אִף כֹּאן בְּעִצּוֹמוֹ שֶׁל יוֹם. כִּי פְּלִיגִי בְּקִבְעָא דִּירְחָא, רַבִּי יוֹסִי סַבַּר בְּחַד בְּשַׁבָּא אִיקְבַּע יִרְחָא וּבְחַד בְּשַׁבָּא לֹא אָמַר לְהוֹ וְלֹא מִיּוֹדִי מִשּׁוּם חוֹלְשָׁא דְאוֹרְחָא, בְּתַרִּי בְּשַׁבָּא אָמַר לְהוֹ (שְׁמוֹת יט) וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מִמְּלַכַת כְּהִנִּים, בְּתַלְתָּא אָמַר לְהוֹ מִצְוֹת הַגְּבֵלָה, בְּאַרְבַּעָה עֲבוּד פְּרִישָׁה, וּרְבִנָן סַבְרִי בְּתַרִּי בְּשַׁבָּא אִיקְבַּע יִרְחָא, בְּתַרִּי בְּשַׁבָּא לֹא אָמַר לְהוֹ וְלֹא מִיּוֹדִי מִשּׁוּם חוֹלְשָׁא דְאוֹרְחָא, בְּתַלְתָּא אָמַר לְהוֹ וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי, בְּאַרְבַּעָה אָמַר לְהוֹ מִצְוֹת הַגְּבֵלָה, בְּחִמִּישָׁה עֲבוּד פְּרִישָׁה.

2.4

גמרא שבת פח.

רבי יוסי אומר בשני עלה משה וירד בשלישי עלה וירד ברביעי ירד ושוב לא עלה. ומאחר שלא עלה מהיכן ירד? אלא ברביעי עלה וירד בחמישי בנה מזבח והקריב עליו קרבן בששי לא היה לו פנאי, מאי לאו משום תורה? לא משום טורח שבת... אמר רבי אלעזר בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע יצתה בת קול ואמרה להן מי גילה לבני רז זה שמלאכי השרת משתמשין בו?

2.5

מגן אברהם או"ח סימן תצ"ד, בהקדמת הסימן

קשה לי היאך אנו אומרים בשבועות יום מתן תורתנו, הלא קי"ל כרבי יוסי דאמר בז' בסיון ניתנה תורה, דהא קי"ל דבעי לפרושי ו' עונות כמ"ש בי"ד סימן קצ"ו (וכמדומה שראיתי קושיא זו באיזו פוסק) ולדין לעולם שבועות בוי' בסיון.... ומה שקשה עוד דהתורה ניתנה ביום נ"א לספירה, דהא יצאו ממצרים ביום ה' והתורה ניתנה בשבת, כבר תירץ העשרה מאמרות דבא לרמוז לנו י"ט שני של גליות, ואפשר דהיינו דקאמר יום אחד הוסיף משה מדעתו, ואין כאן מקומו.

הנס של הכתב שבלוחות

3.1

שמות פרק ל"ב

טו ויפן ויךד משה מן ה' וישני לחת העדת בידו לחת כתבים משני עבריהם מזה ומזה הם כתבים. טז והלחת מעשה אלוקים המה והמכתב מכתב אלוקים הוא חרות על הלחת.

ורש"י שם

טו משני עבריהם. היו האותיות נקראות, ומעשה נסים היה.

ושפתי חכמים שם

טו נסים. פירוש כגון נבוב נקרא בובן וכן כל התיבות, ומעשה נסים היה פירושו שהכתב היה חקוק משני עבריהם וא"כ מ"ם וסמ"ך שבו היו נמי חקוקים סביב וההיקף שבאמצע לא היה בשום צד מחובר ולא נפלו. ובבראשית רבה מפורש כמו שהכתב נקרא בעבר זה כך היה נקרא בעבר השני, וזה היה מעשה נסים.

3.2

גמרא שבת קג:

גופא א"ר חסדא מ"ם וסמ"ך שבלוחות בנס היו עומדין, ואמר רב חסדא כתב שבלוחות נקרא מבפנים ונקרא מבחוץ כגון נבוב בובן בהר רהב סרו ורס.

3.3

ירושלמי מגילה פרק א' הלכה ט'

אמר רבי לוי מאן דאמר לרעף ניתנה התורה עי"ן מעשה ניסים מאן דאמר אשורי ניתנה התורה סמ"ך מעשה ניסים.

נוסח הלוחות

4.1

שמות פרק ל"ד

כז ויאמר ידוד אל משה כתב לך את הדברים האלה כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית ואת ישראל.

כח ויהי שם עם ידוד ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכל ומים לא שתה וכתב על הלחת את דברי הברית אשרת הדברים.

כט ויהי ברדת משה מהר סיני וישני לחת העדת ביד משה ברדתו מן ה' ומשה לא ידע כי קרן עור פניו בדרתו אתו.

4.2

דברים פרק י'

א בעת ההוא אמר ידוד אלי פסל לך שני לוחות אבנים פראשנים וצלה אלי ההרה ועשית לך ארון עץ.

ב וכתב על הלחת את הדברים אשר היו על הלחת הראשנים אשר שברת ושמתם בארון. ג ובעש ארון עצי שטים וצפסל שני לחת אבנים פראשנים ובעל ההרה וישני הלחת בדי.

ד' וַיִּכְתֹּב עַל הַלְחֹת כְּמִכְתָּב הָרֵאשׁוֹן אֶת עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דָּבַר יְדֹנָד אֶלְיִכֶם בְּהָר מְתוֹךְ הָאֵשׁ בְּיוֹם הַקֶּהֱל וַיִּתְּנֶם יְדֹנָד אֵלַי. ה' וַאֲפֹן וַאֲרֹד מִן הָהָר וַאֲשֶׁם אֶת הַלְחֹת בְּאֶרֶן אֲשֶׁר עָשִׂיתִי וַיְהִי שֵׁם כְּאֲשֶׁר צִוִּיתִי יְדֹנָד.

4.3

גמרא בבא קמא נד :

שאל רבי חנינא בן עגיל את רבי חייא בר אבא מפני מה בדברות הראשונות לא נאמר בהם טוב ובדברות האחרונות נאמר בהם טוב, אמר לו עד שאתה שואלני למה נאמר בהם טוב שאלני אם נאמר בהן טוב אם לא שאיני יודע אם נאמר בהן טוב אם לאו כלך אצל ר' תנחום בר חנילאי שהיה רגיל אצל ר' יהושע בן לוי שהיה בקי באגדה אזל לגביה, א"ל ממנו לא שמעתי אלא כך אמר לי שמואל בר נחום אחי אמו של רב אחא ברבי חנינא ואמרי לה אבי אמו של רב אחי ברבי חנינא הואיל וסופן להשתבר, וכי סופן להשתבר מאי הוי אמר רב אשי חס ושלוס פסקה טובה מישראל.

4.4

גמרא גיטין ס.

א"ר יוחנן משום רבי בנאה תורה מגילה מגילה ניתנה שנא' (תהילים מ) אז אמרתי הנה באתי במגילת ספר כתוב עלי, ר"ש בן לקיש אומר תורה חתומה ניתנה שנאמר (דברים לא) לקוח את ספר התורה הזאת, ואידך נמי הכתיב לקוח ההוא לבתר דאידיבק, ואידך נמי הכתיב במגילת ספר כתוב עלי ההוא דכל התורה כולה איקרי מגילה דכתיב (זכריה ה) ויאמר אלי מה אתה רואה ואומר אני רואה מגילה עפה אי נמי לכדרכי לוי דאמר רבי לוי שמנה פרשיות נאמרו ביום שהוקם בו המשכן אלו הן פרשת כהנים ופרשת לויים ופרשת טמאים ופרשת שילוח טמאים ופרשת אחרי מות ופרשת שתויי יין ופרשת נרות ופרשת פרה אדומה.

4.5

טור או"ח סימן רצ"ב

ונוהגין בכל המקומות לומר ג' פסוקים של צדקתך, וכתב רב שלום הטעם שתקנו לומר צדוק הדין על שמת משה רבינו באותה שעה, וגם נהגו שלא לקבוע מדרש בין שתי תפלות משום חכם שמת כל בתי מדרשות בטילין, מזה הטעם נמי הנהיג ר"ת שלא לקבוע אז סעודה.

4.6

ב"ח או"ח סימן רצ"ב

ומ"ש ויש מדרשים שמוכיחים שלא מת באותה שעה, נראה דרצונו לומר כמו שכתב המרדכי בהלכות ספר תורה (סי' תתקנו) שהביא מתחלה דברי רב שר שלום שהביא רבינו וכתב אחר כך שהקשה רבינו אלחנן מדאמר פרק קמא דקידושין (לח א) ופרק החולץ בן מאה ועשרים שנה אנכי היום, היום מלאו ימי ושנותי, ואילו מת בשבת היאך כתב בערב שבת אנכי היום ועדיין לא מלאו ימיו? עוד הקשה דמוכח בסדר עולם (פי"א) דכ"ח בניסן שבו נלכדה יריחו שבת היה, חשוב למפרע ותמצא שז' באדר שבו מת משה רבינו ע"ה ערב שבת היה. ועוד אומר ר' שמצא במדרש (דברים רבה פי"ט סי' ט) דבאותו היום שמת משה כתב י"ג ספרי תורות עכ"ל, פירוש דכשכ"ח בניסן היה שבת אם כן ראש חודש ניסן היה באחד בשבת וראש חודש אדר היה בשבת נמצא שז' באדר הוא ערב שבת, וכן כתב עוד המרדכי בפרק ערבי פסחים (לז א), וזהו שכתב רבינו בקוצר ויש מדרשים שמוכיחים וכו', וכן כתב הרא"ש בפרק ערבי פסחים (דף קלו ע"ג סי' יג).

ואפשר ליישב המדרשים דודאי בערב שבת מת משה ובו ביום מלאו ימיו ושנותיו וכתב י"ג ספרי תורה אבל קבורתו בגיא שקברו הקב"ה כד"א (דברים לד ו) ויקבר אותו בגיא לא היתה אלא בשבת במנחה, ובין מיתה לקבורה היה מוטל בכנפי שכינה כדאיתא סוף פרק קמא דסוטה (יג ב) תניא אמר רבי יהודה אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאמרו היכן משה מת בחלקו של ראובן וכו', ובמנחה בשבת שאז הוא עת רצון אסתלק מעלמא בהאי זימנא (זוה"ק שם ובפ' יתרו דף פ"ח סוע"ב), ועל כן מצדיקין הדין באותה שעה דאסתלק מעלמא.

והחכם הכולל הרב מהר"ר יצחק דרשן שיחיה מקראקא החזיק יישוב זה שכן כתוב בספר עשרה מאמרות פרק י"ג מחלק ב' מאמר חיקור דין דבערב שבת התחילה מיתתו וגמר סילוקו היה בשבת במנחה בשעתא דעת רצון אשתכח כמבואר בזוהר סדר תרומה (שם), והוסיף הרב עוד נופך משלו דודאי בערב שבת סמוך לערב היתה מיתתו וזהו שאמרו במדרש (דברים רבה שם) על פסוק (איוב ל כה) אם לא בכיתי לקשה יום שנתקשה היום כנגדו שאמרה השמש איני שוקע ומשה בעולם והוא לפי שביום מיתתו הלולא רבא הוה וכל העליונים יוצאים בשמחה לקראת נשמתו והיום קונה שלמות גדול, נמצא דבשעת תחלת שקיעה יצאה נשמתו והיה מוטל בכנפי שכינה ד' מילין עד שבא למקום קבורתו בליל שבת, כי מתחלת שקיעה עד הלילה ד' מילין כדאיתא בפרק מי שהיה טמא (פסחים צד א), ואם כן בעל כרחך שלא נקבר אלא בשבת וגילה לנו בספר הזוהר (שם) שלא נגזו עד שעת מנחה בשבת בשעתא דעת רצון אשתכח כדי שתעלה נשמתו בהוא רעוא, דאין הנשמה עולה למעלה עד שהגוף נקבר (זוה"ק פ' אמור דף פ"ח ע"ב), ע"כ דברי הרב.

הקרבת הנשיאים

5.1

במדבר פרק ז'

א וַיְהִי בַיּוֹם כָּלוּת מֹשֶׁה לְהַקִּים אֶת הַמִּשְׁכָּן וַיִּמְשַׁח אֹתוֹ וַיִּקְדָּשׁ אֹתוֹ וְאֵת כָּל כְּלָיו וְאֵת הַמִּזְבֵּחַ וְאֵת כָּל כְּלָיו וַיִּמְשַׁחֵם וַיִּקְדָּשׁ אֹתָם.
ב וַיִּקְרִיבוּ נְשִׂאֵי יִשְׂרָאֵל כֹּאֲשֵׁי בֵּית אֲבֹתָם הֵם נְשִׂאֵי הַמִּטּוֹת הֵם הָעֹלְמָדִים עַל הַפְּקֻדִים.

ורש"י שם

ביום כלות משה להקים. ולא נאמר ביום הקים מלמד שכל שבעת ימי המלואים היה משה מעמידו ומפרקו ובאותו היום העמידו ולא פרקו, לכך נאמר ביום כלות משה להקים, אותו היום כלו הקמותיו וראש חדש ניסן היה.
ב הם העומדים על הפקודים. שעמדו עם משה ואהרן כשמנו את ישראל, שנאמר (במדבר א, ד) ואתכם יהיו וגו'.

5.2

אברבנל במדבר שם

ויש בזה שאלות: שאלה הראשונה: באמרו: "ויהי ביום כלות משה להקים את המשכן" (ז, א), ופירש רש"י שראש חדש ניסן היה, וכן הוא דעת הרמב"ן שזה היה ביום השמיני למלואים. ויקשה מאד למה נכתבה הפרשה הזאת במקום הזה, והיה ראוי שתיכתב למעלה ביום השמיני, כי אם היתה חנוכת המזבח בניסן ומניין העם באייר, למה נכתב מניין העם קודם חנוכת המזבח, ואם הפרשה הזאת קדמה, איך אמר הכתוב בה: "הם נשיאי המטות הם העומדים על הפקודים" (ז, ב), כאילו נמנו כבר והנה הדבר בהפך, שאחרי כן נמנו כפי דעת החכמים והרבנים האלה.

5.3

תרגום יהונתן פרק ז' פסוק ב'.

וקריבו אמרכליא דישראל רישי בית אבהתהון הינון ררביי שבטיא הינון דמתמנן במצרים אמרכולין על מניניא.

5.4

גמרא פסחים ו.

כדתניא שואלין ודורשין בהלכות הפסח קודם הפסח שלשים יום ר' שמעון בן גמליאל אומר שתי שבתות, מאי טעמא דתנא קמא שהרי משה עומד בפסח ראשון ומזהיר על הפסח שני שנאמר (במדבר ט) ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו וכתוב (במדבר ט) ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם, ור' שמעון בן גמליאל אמר לך איידי דאיירי במילי דפסחא מסיק להו לכל מילי דפסחא. מאי טעמא דרשב"ג שהרי משה עומד בראש החדש ומזהיר על הפסח שנאמר (שמות יב) החדש הזה לכם ראש חדשים וכתוב דברו אל כל עדת ישראל לאמר בעשור לחדש הזה ויקחו להם איש שה לבית אבות וגו' ממאי דבריש ירחא קאי דילמא בארבעה בירחא או בחמשה בירחא קאי, אלא אמר רבה בר שימי משמיה דרבינא מהכא (במדבר ט) וידבר ה' אל משה במדבר סיני בשנה השנית בחדש הראשון וכתוב (במדבר ט) ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו הכא נמי ממאי דבריש ירחא קאי דילמא בארבעה בירחא או בחמשה בירחא קאי אמר רב נחמן בר יצחק אתיא מדבר ממדבר כתיב הכא במדבר סיני וכתוב התם (במדבר א) וידבר ה' אל משה במדבר סיני באהל מועד באחד לחדש השני מה להלן בראש חדש אף כאן בראש חדש, וניכתוב ברישא דחדש ראשון והדר ניכתוב דחדש שני אמר רב מנשיא בר תחליפא משמיה דרב זאת אומרת אין מוקדם ומאוחר בתורה.

5.5

פני יהושע שם

בגמרא ונכתוב ברישא דחדש ראשון כו'. רש"י בחומש פרשת בהעלותך פירש דלא פתח בזו מפני שהיא גנותן של ישראל, ואפ"ה מייתי נמי הא דאין דאין מוקדם ומאוחר משום דאכתי קשה דהו"ל למיכתב ברישא פרשת ויהי ביום כלות משה להקים המשכן, דבזה שייך לפתוח הספר מיד אחר תורת כהנים, ואח"כ פרשת פסח ואח"כ דחדש שני, אלא על כרחך דאין מוקדם ומאוחר. אלא דלא ניחא ליה לרש"י בפירוש החומש האי מילתא לחוד דאין מוקדם ומאוחר, דאפ"ה כיון שנזכר הזמן בפסוק לא שייך כ"כ טעמא דאין מוקדם להקדים המאוחר בפירוש ומש"ה צריך נמי לטעמא דגנותן, כן נראה לי.

תורה ניתנה כללותיה ודקדוקיה מסיני

6.1

חזון איש שם ס"ק ד'

והנה [עדיין] לא נאמר דין המחלל שבת ודין מגדף ופי' נחלות וכמו שארז"ל משום שמגלגלין זכות ע"י זכאי, ומ"מ אינו חסר מתרי"ג מצות בסיני בשביל זה, שאינו אלא פרטי דינין. ואולי לא היה משה רשאי לדון ע"פ מה שקיבל בסיני אלא א"כ נצטוה כבר למסור את הדין ההוא לישראל ולכן הצריך להקריב משפטן לה' ועי"ז נצטוה להגיד לישראל, שמגלגלין זכות ע"י זכאי, ולא משמע כן וצ"ע.

6.2

גמרא סנהדרין ח.

כדתניא ראויה פרשת נחלות שתיכתב על ידי משה רבינו אלא שזכו בנות צלפחד ונכתב על ידו, ראויה היתה פרשת מקושש שתיכתב על ידי משה רבינו אלא שנתחייב מקושש ונכתבה על ידו, ללמדך שמגלגלין חובה על ידי חייב וזכות על ידי זכאי.

6.3

זוהר במדבר דף קנז.

דכתיב כן בנות צלפחד דוברות, אתידע דהא אתכפר חוביה.